

Itt döntöttem el – ellenállhatatlan vágyat érezve –, hogy megveszem a Krónika Nova Kiadó Kft. által megjelentetett könyvet (234 számozott oldal, ár: 840 Ft). Nem magamnak, hanem közpénzből, a Magyar Drámapedagógiai Társaságnak. Tárgyi bizonyítékként – ilyesmi is megjelenhet.

Egy kis idézet ezen írás elejéből (képzeljük el ezt – példának okáért – 5 éves gyerekek szájából!):

BERCI: Mackótestvéreim! Borika és Marci! Tudjátok, mit gondoltam?

BORI: Nem vagyunk gondolatolvasók.

BERCI: Kár. Mert akkor most a számat nem beszéddel fárasztanám, hanem mézes puszedli és akácmez kóstolgatásával.

MARCI: Bercikém, te olyan ügyes vagy, hogy teli szájjal is tudsz beszélni. Mondd csak, mire gondoltál!

BERCI: Arra, hogy előzzük meg az igazi Mikulást. Legyünk mi magunk is Mikulások!

MARCI: Remek ötlet. Stip-stop, én leszek a Mikulás.

BORI: Dehogyan is te! Én leszek a Mikulás.

BERCI: Ki hallott már olyat, hogy lány legyen a Mikulás? Nincs is szakállatok.

BORI Nektek talán van? Ragasztanotok kell, igaz? Akkor én is ragaszthatok.

MARCI: Plakátot, Borikám, plakátot. De nem szakállat. A szakáll csak férfiakhoz illik.

BORI: „Férfiak”? Kacagnom kell, hahaha.

BERCI: Amíg te kacagsz, mint a kacagógerle...

(Aki további csemegékre vágyik, az a kötetben jóval több, mint tucatnyi hasonló színvonalú „jelenetet” találhat!)

Az Iskolások műsoroskönyvének olvasása után állíthatom, hogy *ennyire rossz munkát már rég nem láttam!* Pontosabban: rég láttam. Volt idő, mikor „vadásztam” az 50-es évekbeli, majd későbbi műsoros kiadványokra (nemcsak azokra, hanem az olvasókönyvekre is). Akkoriban találhattam hasonló színvonalú kiadványokat.

Kérem az olvasókat, ne higgyenek a szerzőknek! Az áll a kiadvány bevezetőjében, hogy „könyvünk fő célja színvonalas, hazaszeretetre, önismeretre nevelő, könnyen megtanulható műorszámok, műsorok anyagának ajánlása.” S amiért „ajánlanak”, az a (valahonnan) hozzájuk érkező kéréseken túl arra vezethető vissza, hogy „sokszor a helyi pedagógus írja, válogatja, dramatizálja a műsort – több-kevesebb hozzáértéssel”, mivel nincs megfelelő kiadvány.

Hát tegyék, kedves pedagógusok: írjanak, válogassanak, dramatizáljanak! Mert annál izléstelenebb anyagokat beválogatni egy műsorba, mint Gyárfásék a kötetbe, úgysem lesznek képesek. Továbbá kétlem azt, hogy képesek lesznek több dramaturgiai baklövéssel megfejni a kiválasztott epikus műveket a dramatizálás során. (Jó néhány iskolai ünnepi műsort, versmondó versenyt, körzeti, megyei gyermekszínházi találkozót láttam, olyanokat is, amelyek „mélyen szántónak” bizonyultak – ezzel együtt állítom a fentieket.)

A bevezetőben áll, miszerint a „műsoranyag elsősorban a magyar népköltészetből és a honi klasszikusokból merít”. Ehhez képest népi anyag elvétele szerepel a kiadványban, továbbá a klasszikus szerzők ismert művei mellett tucatnyi esetben fordul elő Gyárfás úr neve (mint szerző); kétszeres számban, s terjedelemben a kötet legalább harmadát kitevően (a szerző megadása nélkül) a rissz-rossz jelenetek, villámtréfák, vetélkedők, beszédek stb.

Boldog lennék, ha – bár valóban ínség van a színvonalas műsoros kiadványok terén – sikerülne a fenti írással megtakarítanom olvasóinknak 840 Ft/fő összeget. Akkor megérte a Társaság amúgy nem túl gazdag pénztárából ennyit kiadni. Egyébkén nem.

Kaposi László

Parkőr

Török László

Csoport: 8. osztályosok vagy elsős középiskolások. Az óra nem kíván túl sok drámabeli jártasságot.

Körülmények:

- tér: osztályterem félrehúzott padokkal
- idő: egy tanóra (ideális a dupla óra lenne...)
- eszközök: magnó, csomagolópapír íróeszközökkel, két szék, kalap, baseball-sapka, versek

Tanulási terület: A határokon túli – vajdasági – kortárs magyar irodalom, illetve a játszó diákok számára „kortársnak” minősülő vajdasági tanulók házi olvasmányai között szereplő költők, versek (*Fehér Ferenc* és *Miroslav Antic*). Emberi alaphelyzetek átélése, az azokról való gondolkodás. Asszociatív készség, szóbeli és írásbeli kifejezőkészség fejlesztése.

Téma: Egy kisvárosban élő parkőr jelene, múltja és jövője.

Fókusz: Miért lett a parkőr ilyen hallgató, várakozó ember?

1. Ráhangolás

Az első két versből – amelyek önmaguk is „megérdemelnének” egy-egy drámaórát – most kifejezetten a bemelegítés, az érzelmi-szellemi ráhangolódás jegyében emelünk ki két részletet.

a. Mozgás-stop

Miroslav Antic verscíme szinte kínálja a helyzetjátékot. Színhelyet, szereplőket nevez meg: „Diáksétány”. Zenére induljunk el a rendelkezésünkre álló térben. A zenei szünetek alatt maradjunk mozdulatlanok, új *instrukciók* hangzanak el, aszerint mozogjunk. Például: hétfő reggel van, egy felszabadult hétfő után vár bennünket az iskola hat órával, szakkörrel, egyebekkel. Sétánk közben lopva figyeljük szívünk választottját stb.

Az instruálás jogát, lehetőségét felkínálhatjuk a játszóknak is. Átadjuk a hatalmat a forma felett, szituatív érzékenységüket is fejleszthetjük.

b. Narráció

Az utolsó mozgás-stop után.

A diáksétányon korzózókat régóta figyel valaki. Egy ablakból kihajolva, egy padon üldögélve, közöttük járkálva... Egy idősödő úr. A költő. Érzékeli, figyel őkét és tűnődik.

A tanár a mozdulatlanul álló diákok között járkálva felolvassa a versrészletet.

Miroslav Antic: Diáksétány.

Itt darvadoznak / már kora este,
fontoskodóan, / mint soha máskor,
ballagnak furcsán, / megmerevedve,
oda és vissza, / ki tudja hányszor.

Ödöng a tarka / esteli falka...
Ezernyi mici- / s franciasapka
egyazon nyájnak / ezernyi arca...
Megakad itt-ott / valamely szempár,
amott kuncogás, / csacsogó szavak...
Magamban hányszor / megkérdem már
mit keres itt / e diákcsapat?

c. Nézőpontváltás, szöveges improvizáció

A költői kérdésre sokféle válasz adható. Maguk a játszó fogalmazzák meg ezeket. A tér két szélére baseball-sapkát és kalapot teszünk. A kellékek egyértelműen jelzik a két nemzedék nézőpontját, amelyekből megszülehetnek a – dacos, piszkálódós, érzélgős, őszinte, lázadó, kioktató, vallomásos stb.– rögtönzések.

A tanár is játsszon, adjon modellt, segítsen megteremteni a pillanat hitelét!

d. Asszociációk

Fehér Ferenc: Egyetlen szó című versében járja körül a költészet egyik toposzát, a kimondhatóság-kimondhatatlanság, a „rögben rejlő világnyi szó” megtalálásának kínját. „A legszebb szót kerestem én is...” – így kezdi versét, majd később a mindenkori utódokat – pl. a foglalkozáson résztvevők nemzedékét – is megszólító kérdésig jut: „Ki herdálta el? Merre találok? / Mit hagyok rátok, fiam, leányom?” Például a dolgok megnevezésének testamentumát? A vers 5. szakaszának újabb kérdése – amely egy gyerekkori látvány érzékletes felidézésének végén fogalmazódik meg – egy alkotáslélektani játékot sugall. A tanár két székelt különböző alakzatokban helyez el, a diákoktól pedig azt kéri, rögtön mondják ki azt a szót, mondat- illetve gondolattöredéket, személyhez köthető monológfoszlányt, ami a székekről eszükbe jut.

2. Ismerkedés a szöveggel

A mai foglalkozáson egy olyan verset dolgozunk fel a tanítási dráma eszközeivel, amelyben szerintünk sok rejtett drámaiság van. A róluk szóló tanári magyarázat, előadás helyett a diákok számára próbálunk olyan tanulási helyzeteket teremteni, amelyekben ők maguk értelmezhetik a parkőr sorsát.

A tanár felolvassa a verset.

Fehér Ferenc: Parkőr

Rég falverő volt. Meggömbült a dologban,
végül is itt kellett meghúzódnia.
Messze, bányában van egy mérnök fia,
de családos: támaszt hogy reméljen onnan?

Ősz manó. Jár, hajlong az avarban.
Ha szél mulat, gondosan fölsepri a
fák filléreit. Abban sohsincs hiba...
Olykor fölneszel: ni, harkály csőre koppan!...

Tán beszélni is elfelejtett. Csak mormog.
Mást nem hall, csak a közeli harangot.
A távolban tetők, antenna tornyok...

Valamit vár, vár. Naphosszat barangol a
vén, nyikorgó fák közt, s nem jut ki soha.
Fogoly. Ő a kisváros Robinzona.

(1962)

A felolvasás után tisztázzuk, érthető-e minden szó. Az értelmezés során – várhatóan csak a „falverő” kifejezés okoz gondot – hasznosítsuk a némajáték előnyeit!

3. „Szerep a falon”

Az ismert kontextusépítő konvenciót alkalmazva állapodjunk meg – a vers hangulatára, apró „sugásaira”, és fantáziánkra támaszkodva –, hogy milyen külső tulajdonságai vannak a versbéli „ősz manó”-nak, a parkőrnek. Ruházatáról, egyéb kellékeiről, arcáról, tekintetéről stb. faggassuk érzékletességre késztetően a diákokat. Az elkészült rajzot, listát tegyük arra a székre (a bemelegítés során használt kalappal együtt), „amelyiken” a parkőr szokott üldögélni.

4. Mimetikus játék és narráció

A szöveg újraolvasása után zenére (pl. *Keith Jarrett*: Improvizációk) a parkőr elképzelt testtartását, járását, mozdulatait jeleníti meg mindenki. Ahogy halkul a zene, lassulnak a „parkőr” mozdulatai, majd a teljes csendre mindenki leül a földre, jelezve: a parkőr éppen elszunyókált egy kicsit.

Narráció: „Mostanában a parkőr félálomban visszatérő képeket lát. A múltjából jelennek meg ismerős, közeli és kevésbé közeli alakok. A közös bennük az, hogy mindannyian beszélnek hozzá, beszélgetnek vele.”

5. Csoportos szöveges improvizáció (és megbeszélés)

Párokban, kiscsoportokban – amelyek majd spontán módon alakulnak meg – szöveges jeleneteken keresztül nézzük meg elgondolásainkat arról, milyen viszonyok léteztek a parkőr múltjában, amikor még nem vonatkozott rá a 9. sor megállapítása: „Tán beszélni is elfelejtett.” A csoport dönti el, mennyit lép vissza időben, milyen szereplőket talál ki a parkőr mellé, szerepelteti is a parkőrt – ha igen, a kalap felvétele jelzi őt –, vagy csak a hozzá beszélőket. A tanár csak annak a lehetőségét kéri a játszóktól, hogy adott pillanatban ő is szerepbe léphessen, és a rögtönzés részévé válhasson.

...Mert mélyíteni akarja a csoport által ábrázolt viszonyokat, ki akarja kezdeni a felszínességet, meg akarja szüntetni a játék komoditalanságát... még nem tudni milyen okból, de mindenképpen a tanulás érdekében.

Az is tisztázandó a jelenetek előtt, hogy az elnémulás okával most még nem kell foglalkozni, természetesen, ha a diákok dramaturgiai érzéke elrejt egy-egy finom szálát a játékban, az nem hiba, sőt...

A jelenetek után drámán kívüli megbeszéléssel rögzítjük, tisztázzuk a látottakat.

6. Újsághír, napló-, levélrészlet

Kell legyen valami oka, hogy a parkőr – a versből kikereshető és kikeresendő kulcsszavak által is érzékelhető – sorsfordulaton menjen keresztül, hogy „manó”-vá, „naphosszat barangol”-ó, „mormog”-ó, csak a hangszót meghalló emberré váljon, aki „Tán beszélni is elfelejtett” A kiscsoportok olyan fiktív írásos anyagot dolgozzanak (levél – fontos, hogy ki a címzett és a feladó! –, napló vagy újságcikk) amelyből kiderül, hogy milyen esemény, milyen viszonyváltozás okoz(hat)ta a parkőr befeléfordulását, elmagányosodását. Az egyeztetés, az írásbeli munkák elkészülte után, ha a csoport szükségesnek tartja, mondja el azokat az információkat, amelyeket tudnunk kell a felolvasandó szöveg minél egyértelműbb befogadásához.

7. Belső hang, megválaszolatlan kérdés

A mindenkori drámafoglalkozások „itt és most”-állapota elének tár néhány választ a parkőr miértjeire. Korántsem biztos, hogy az igaziakat, az egyetlent. Szerencsére a tanítási dráma „megválaszolatlan kérdés” nevű gondolkodási modellje le is veszi vállunkról ezt a poroszos batyut. A foglalkozás zárómozanataként azt kérjük a diákoktól, hogy a már ismert zenére újra sétáljanak parkőrként a térben, majd a stop után mondják ki azt a mondatot, amely a közös játék során bennük megteremtődött parkőr mondata, hangos tünődése. „Valamit vár, vár.” Valóban drámai ez a félsor. A határozatlan névmás helyébe teremtett szavak kimondásával ér véget a foglalkozás.

Drámaóra-tervezet egy műhelymunka fényében

– Pilinszky János: KZ-oratórium (részlet) –

Tegyi Tibor

Téma (a vers alaptémája): Egy faluban az emberek agyonvernek egy békés szándékú, odatévedt farkast.

Fókusz: A meg nem értett másság és a közösség szokásrendjének, előítéleteinek összeütközése.

Kontextus: A falu élete attól a bizonyos estétől a következő hitgyülekezetig.

Tanítási terület: Milyenek látszunk? Milyenek vagyunk?

***Megjegyzés:** A foglalkozás-tervezet a pápai dráma-műhely egyik összejövételére készült azzal a kettős céllal, hogy az ott jelen lévő tanárok **a)** kipróbálják a saját bőrükön azt a folyamatot, amin a gyerekeket is végigvezetik; **b)** az óratervezés folyamatába, buktatóiba is beelássonak.*

Éppen ezért a műhelymunka során állandóan megállítottuk a játékot, és „magyarázattal láttuk el a bizonyítványunkat”. Ezek a kiegészítések az óra leírása mellett olvashatók.

Az óra megtervezésénél és levezetésénél segítségemre volt Horváthné Árvai Mária és Németh Ervin, ezért fogalmazok sokszor többes számban. A vers tananyag a NYIK-program 5. osztályos irodalom anyagában.

A dráma-műhely-foglalkozás *alapkérdése* a következő volt:

Hogyan fogjunk hozzá egy dráma-munkával történő versfeldolgozáshoz?

**Milyen úton-módon jutunk el a téma- és szövegválasztástól
a probléma fókuszálásán és a tervezésen át az óra megvalósításáig?**

- Arra kértük a jelenlévőket, hallgassák meg egyszer a verset (szerző és cím nélkül), s a „belső képernyőjükön” megjelenteket vázolják fel egy lapra a második elhangzás után.
- Írják le a rajzolt képet! Közben állandó kérdésekkel pontosítottuk az elhangzottakat. Így a helyszín és a szereplők behatárolása megtörtént.
- Miről szól a vers? Kinek mit mond? A hosszas, fejtegető értelmezések után azt kértem mindenkitől, hogy egy szóba sűrítse a lényegét. Ezeket a szavakat a táblára is felírtuk, majd megmutattuk az általunk kigon-